

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060205

DOM
2020-06-12
Stockholm

Mål nr
F 55-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-12-12 i mål nr F 2191-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. KGC

2. DN

Ombud för 1 och 2: PGA

Motpart

1. ASA

2. TA

3. TOAX

4. MS

5. MISV

Dok.Id 1533022

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

Ombud för 1-5: jur.kand. FH och jur.kand. FJ

6. TL

7. AP

8. DS

SAKEN

Fastighetsbestämning och inställd fastighetsreglering berörande A m.fl. i Hylte kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

2. KGC och DN ska ersätta ASA, TA, OAX, MS och MISV för rättegångskostnader med 65 500 kronor, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

KGC och **DN** har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa lantmäteriets beslut. **KGC** och **DN** har vidare yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska befria dem från skyldigheten att ersätta **TA**, **TOAX** och **MS** för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen och i stället förplikta nämnda motparter att ersätta dem för rättegångskostnader där. **KGC** och **DN** har i vart fall yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska bestämma ersättningen till **TA**, **TOAX** och **MS** för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen till 53 750 kronor.

ASA, **TA**, **TOAX**, **MS** och **MISV** (**ASA** m.fl.) har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras. De har för egen del, för det fall Mark- och miljööverdomstolen fastställer lantmäteriets beslut i fråga om fastighetsbestämning, yrkat att domstolen ska upphäva beslutet att ställa in förrättningen gällande fastighetsreglering och återförvisa den frågan till lantmäterimyndigheten för fortsatt handläggning.

KGC och **DN** samt **ASA m.fl.** har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

TL, **AP** och **DS** har inte avhörts.

PARTERNAS TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

KGC och **DN** respektive **ASA m.fl.** har till stöd för sin talan anfört i huvudsak detsamma som i underinstanserna.

KGC och **DN** har som bevisning åberopat utdrag ur Lantmäteristyrelsens cirkulär 28 februari 1829.

ASA m.fl. har åberopat samma bevisning som vid mark- och miljödomstolen. De har även åberopat kompletterande utlåtande från lantmäterikonsult HR, utlåtande från Lantmäteriets arkiv och kompletterande promemoria om S-bo s-torp.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

År 1846 fastställdes laga skifte för gårdarna S nr 1 (Lilla S) och S nr 2 (Stora S). Till skifteslagets mark hörde ett s-torp, S-torpet, som senare kom att registreras som Ss:1. I samband med skiftet gjordes en klyvning av S nr 2 som delades upp i tre lotter. Fastigheterna A, B och C har sitt ursprung i S nr 1 medan fastigheterna D, E och F har sitt ursprung i S nr 2.

Fastighetsbestämningen

Frågan i målet i denna del är om det är samtliga fastigheter med ursprung i skifteslaget eller endast fastigheterna D, E och F som har andel i Ss:1. Avgörande för den frågan är vad som vid laga skiftet bestämdes beträffande delaktigheten i S-torpet.

KGC och DN har här gjort gällande att det förekommit ett grovt rättegångsfel i mark- och miljödomstolen genom att domstolen, utan att först ge parterna tillfälle att yttra sig, har tagit ställning till frågan om S-torpet var en särskild lägenhet inom skifteslaget i stället för en samfällighet. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att mark- och miljödomstolen utgått från att S-torpet före laga skiftet var avsatt för S nr 2 och, som en möjlig förklaring till att S nr 1 inte fick del i torpet, angett att det kan ha undantagits från skifteslaget med stöd av bestämmelsen om särskild lägenhet i 12 kap 5 § 1827 års skiftesstadga. Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det vid mark- och miljödomstolen förekommit något handläggningsfel i detta avseende. När det gäller betydelsen för målet i sak finns anledning att redan här nämna att det saknas anledning anta att S-torpet undantagits vid skiftet med stöd av bestämmelsen om särskild

lägenhet, eftersom den avsåg rätten till stenbrott, kvarn, fiske, torvmosse eller dylika rättigheter och troligen inte tillämpats för torpet.

Laga skifte innebar att ett skifteslags markinnehav omfördelades mellan gårdarna i skifteslaget och lades ut, antingen som enskild mark eller som samfällad mark.

Utgångspunkten är att mark som inte tilldelats en enskild lott ska betraktas som samfällad för alla gårdar som ingick i skifteslaget, om det inte av skifteshandlingarna framgår något annat beträffande delaktigheten.

Att skifteslagets markinnehav omfördelades innebar att ett laga skifte ersatte det som tidigare beslutats rörande innehavet av marken vid ett storskifte. Parterna har i Mark- och miljööverdomstolen argumenterat angående en storskifteskarta i kopia som ASA m.fl. åberopat. Eftersom laga skiftet ersätter tidigare beslut rörande den mark som ingår i skiftet saknar den ifrågasatta kartan betydelse för den prövning som ska göras i målet.

Vid laga skiftet för gårdarna S nr 1 och S nr 2 tillades S-torpet inte någon enskild lott. I delningsbeskrivningen och i sammandraget efter laga skiftet är S-torpet upptaget på ett sätt som kan uppfattas både som att det lades ut samfällt för alla gårdar som ingick i skifteslaget och som att det lades ut samfällt för de lotter som i samband med skiftet bildades genom klyvningen av S nr 2. För att avgöra vilka fastigheter som har del i Ss:1 måste vid sådant förhållande en tolkning av laga skiftet göras mot bakgrund av vad lagaskiftesakten i sin helhet innehåller.

Både det gamla S-torpet och torpet i Skottorp, dit S-torpet kom att flyttas, står i hävdeförteckningen inför laga skiftet redovisade som tillhöriga gården S nr 2. I sammandraget före laga skiftet har S-torpet redovisats separat efter S nr 2. I sammandraget efter laga skifte har S-torpet antecknats på samma sätt, vilket talar för att delaktigheten skulle begränsas till lotterna med ursprung i S nr 2. I samma riktning talar den omständigheten att det endast är hemmansägare till dessa lotter som undertecknat § 8 i skiftesprotokollet angående flytten av S-torpet och att endast allmänna byvägar, kvarnfall och rätt i fiskevatten redovisas som samfällda i § 7

och § 12 i skiftesprotokollet. Det laga skiftet får mot den bakgrunden tolkas som att S-torpet avsågs vara samfällt för endast lotterna med ursprung i gården S nr 2 och inte för hela skifteslaget.

Att ägarna till S nr 1 inte var inblandade vid det sämjeägoutbyte som berörde S-torpet och som genomfördes i samband med laga skifte i Yttrebo by år 1851 ger stöd åt att laga skiftet för gårdarna i Sävsebo också har uppfattats på det sättet. ASA m.fl. har också utan invändning från KGC och DN gjort gällande att Ss:1 så långt någon kan minnas har brukats och förvaltats av ägarna till de fastigheter som har ursprung i S nr 2.

Med hänsyn till det som anförts ovan anser Mark- och miljööverdomstolen att det endast är fastigheterna D, E och F som har del i Ss:1.

Fastighetsreglering

Mot bakgrund av ställningstagandet i frågan om fastighetsbestämning instämmer Mark- och miljööverdomstolen i mark- och miljödomstolens bedömning att förrättningen avseende fastighetsreglering ska återförvisas till Lantmäterimyndigheten för fortsatt handläggning.

Rättegångskostnader

Mark- och miljööverdomstolen ansluter sig till mark- och miljödomstolens bedömning beträffande rättegångskostnaderna där.

Även i Mark- och miljööverdomstolen ska kostnadsansvaret fördelas enligt bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken. KGC och DN ska som förlorande part ersätta ASA m.fl. för deras rättegångskostnader. Begärt ombudsarvode, inklusive kostnaden för sakkunnigt biträde, bedöms skäligt. Eftersom mervärdesskatt inte utgör en kostnad för ASA m.fl. ska ersättningen inte innefatta sådan skatt. KGC och DN ska alltså ersätta ASA m.fl. med 65 500 kr.

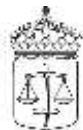
Sammanfattning

Sammanfattningsvis ska överklagandet i sin helhet avslås och KGC och DN ska ersätta ASA m.fl. för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsrådet Birgitta Bylund Uddenfeldt, referent, tekniska rådet Karina Liljeroos och tf. hovrättsassessorn Erik Stålhammar.

Föredragande har varit Emilia Sjödahl.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-12-12
meddelad i
Vänernsbor

Mål nr F 2191-18

KLAGANDE

1. ASA

2. TA

3. TOAX

4. MS

5. MISV

Ombud för 2-4: FH och FJ

MOTPARTER

1. KGC

2. TL

3. DN

Dok.Id 415036

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsbor	Hamngatan 6	0521-27 02 00	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00
		E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.vanersborgstingsratt.domstol.se		

4. AP

5. DS

Ombud för 1 och 3: PGA

ÖVERKLAGAT BESLUT

Lantmäteriets beslut den 9 maj 2018 i ärende nr N17497, se bilaga 1

SAKEN

Fastighetsbestämning och inställd fastighetsreglering berörande A, m.fl. i Hylte kommun

DOMSLUT

1. Med ändring av Lantmäteriets beslut fastighetsbestämmer mark- och miljödomstolen att Ss:1 är samfälld för fastigheterna D, E och F med följande andelar

D	37,5 %
E	37,5 %
F	25,0 %
 2. Mark- och miljödomstolen upphäver Lantmäteriets beslut att ställa in förrättningen avseende ansökt fastighetsreglering och återförvisar förrättningen i denna del till Lantmäteriet för fortsatt handläggning.
 3. KGC och DN ska solidariskt utge ersättning för rättegångskostnader till TA, TOAX och MS med 89 750 k kr exkl. moms, allt för ombudsarvode, jämte ränta härå enligt 6 § räntelagen (1975:635) från denna dag tills betalning sker.
-

BAKGRUND

ASA, TA, TOAX, MS och MS (ägare till fastigheterna D-F) ansökte vid Lantmäteriet om fastighetsreglering i form av överföring av fastigheterna D:s och F:s andelar i samfälligheten Ss:1 till fastigheten E. Härvid angavs att endast angivna fastigheter har del i samfälligheten. Lantmäteriet bedömde att åtgärden förutsatte att det genom fastighetsbestämning först avgjordes vilka fastigheter som med vilka delar har del i samfälligheten Ss:1.

Genom fastighetsbestämmningsbeslut den 9 maj 2018 fastställde Lantmäteriet att nedanstående fastigheter med angivna andelar har del i samfälligheten Ss:1.

A	16,2960 %
B	4,3650 %
C	3,8800 %
D	19,3125 %
E	19,3125 %
F	36,8340 %

Med hänvisning till fastighetsbestämmningsbeslutet beslutade Lantmäteriet samma dag att ställa in förrättningen avseende fastighetsreglering. Beslut togs om kostnads-fördelning där kostnaden för fastighetsbestämning skulle fördelas efter Lantmäteriets beslut om andelstal i Ss:1. Kostnaderna för den inställda fastighetsreglering skulle betalas med hälften var av ägarna till E, MS och MISV.

YRKANDEN M.M.

ASA, TA, TOAX, MS och MISV (ägare till fastigheterna D-F) har yrkat

- i första hand att mark- och miljödomstolen med ändring av Lantmäteriets beslut fastställer att endast fastigheterna D, E och F har andel i

Ss:1 och återförvisar ärendet för fortsatt handläggning av ansökt fastighetsreglering och

- i andra hand och även för det fall domstolen inte ändrar Lantmäteriets beslut om fastighetsbestämning upphäver beslutet att ställa in fastighetsregleringen och återförvisar ärendet i den delen till Lantmäteriet för fortsatt handläggning.

KGC och **DN** (ägare till fastigheten B) har bestritt ändring. De har vidare yrkat att klagandenas andrahandsyrkande ska avvisas som försent inkommet då yrkandet framställdes först efter besvärstidens utgång och då de inte i den ursprungliga överklagandeskriften förbehållit sig rätten att inkomma med kompletterande yrkande efter besvärstidens utgång.

TL och **AP** (ägare till fastigheten C) har förklarat att utgången i målet inte spelar någon roll för dem och att de därför ställer sig passiva i processen.

DS (ägare till fastigheten A) har inte avhörtts.

ASA, TA, TOAX, MS och **MISV** liksom **KGC** och **DN** har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

ASA, TA, TOAX, MS och **MISV** (fastigheterna D-F) har anfört bl.a. följande till utveckling av sin talan.

Fastigheterna D, E och F benämns historiskt och gemensamt som Stora S (S nr 2). Fastigheten B är en av tre fastigheter som historiskt och gemensamt benämns Lilla S (S nr 1). Samfälligheten Ss:1 är geografiskt placerat inom Stora S och utgörs av ett s-torp som en gång varit hörande till Jönköpings regemente.

Ss:1 har så långt någon kan minnas ostridigt brukats och förvaltats av ägarna till S nr 2. Ägarna till dessa fastigheter har alltid betraktat Ss:1 som sin. Intäkter och kostnader har fördelats fullt ut mellan dessa fastigheter på det sätt som ägarna fördelats i laga skifte som förrättades 1845. Fastigheterna som omfattas av S nr 1 har aldrig deltagit i denna fördelning. Ordningen har aldrig ifrågasatts av någon.

Andelsägandet av s:1 har utretts två gånger tidigare. Första gången år 2000, kom lantmäteriet fram till att både S nr 1 och S nr 2 hade andelar i s:1. Den andra utredningen 2014 kom fram till att endast S nr 2 hade andelar. Ingen av dessa utredningar ledde dock fram till ett beslut om fastighetsbestämning. Nu har bestämning skett efter officialinitiativ av Lantmäteriet i samband med deras ansökan om överföring av andelar i s:1 till E genom fastighetsreglering. Beslutet att ställa in förrättningen fattades utan sammanträde och utan att parterna gavs möjlighet att inkomma med nya yrkanden utifrån de nya förutsättningar som bestämningen av Ss:1, på Lantmäteriets initiativ.

Det framgår inte vilka avvägningar, bedömningar och slutsatser som Lantmäteriet gjort för att komma fram till beslutet att fler fastigheter än deras skulle ha andelar i Ss:1. Grunderna för beslutet kan inte med tillräcklig tydlighet härledas till det relevanta underlaget. Vidare har Lantmäteriets utredning saknat en högst relevant del av underlaget för utredningen, nämligen skifteshandlingen från storskiftet 1799. Den har inte återfunnits i några offentliga arkiv men har av nu påträffats i privat ägo.

Det överklagade beslutet är fattat uteslutande och enbart på den grund att Ss:1 (S-torpet) undantogs vid laga skifte. Lantmäteriet menar att; "Det måste då anses samfällt för hela skifteslaget, både S nr 1 och S nr 2, om det inte visas något annat." Vidare sammanfattar Lantmäteriet sina korta skäl till att det inte finns någonting som talar för att S-torpet skulle ägas enbart av S nr 2.

Det råder inga tvivel om att ärendet är komplext. Det är då rimligt att avkräva Lantmäteriet en utförlig och grundlig utredning, så att beslutet kan bli välgrundat och tydligt. Deras egen utredning tillmötesgår detta på ett tillfredsställande sätt. Den visar på flertalet historiska faktorer och händelser som är relevanta och som får betydelse för bedömningen av det i målet tvistiga ägarförhållandet.

När utredningen fördjupas visar det sig att undantagandet av S-torpet vid laga skiftet 1845 inte inneburit att det varit samfällt för båda skifteslagen, utan endast för S nr 2. Det visar sig också att laga skifte i Yttrebo har en relevant betydelse i frågan och att kartan från storskiftet 1799, som inte återfanns av Lantmäteriet vid förrättningen, ger stöd för att S-torpet enbart tillhör S nr 2. Vidare ger hävde förteckningen och delningsbeskrivningen, när dessa analyseras närmare, också ett starkt stöd för att Ss:1 endast tillhör S nr 2, eftersom det annars innebär att S nr 2 tappar mark efter skiftet 1845 utan kompensation. Även jordeboken från 1877 ger vid en närmare granskning vid handen att S nr 2 utgjorde stamrote med s-torp på ägorna, medan S nr 1 var stödrote till grannbyn Yttrebo. Dessa omständigheter är bara några av de omständigheter och fakta som talar för att endast S nr 2 har andelar i Ss:1.

Även om ett laga skifte skulle utsläcka tidigare förrättningar, har dessa förrättningar ändå legat till grund för det laga skiftet och får därför alltså betydelse. Det ska därutöver framhållas att det inte finns något gemensamt anspråk på ett andelsägande från S nr 1. Det är endast en av tre fastigheter, B, vars ägare gör ett sådant anspråk. Övriga, A och C, förhåller sig passiva och bryr sig inte om utgången i målet. Av detta följer att majoriteten av ägarna inom S nr 1 inte gör något anspråk på andelar i Ss:1.

Motparterna gör inte gällande någon hävd som grund för sitt anspråk. S nr 1 har heller inte varit närvarande vid skiftet av den tvistiga egendomen 1845, vilket rimligtvis torde innebära att förrättningslantmätaren inte ansett dem vara sakägare, antagligen för att de inte haft någon del i S-torpet från början.

Det föreligger urminnes hävd för deras exklusiva andelsägande av S-torpet i vart fall sedan 1845. På samma sätt som hävd kan göras gällande för utövandet av en rätt eller ett ägande, torde det vara möjligt att med samma argumentation på detta sätt också utesluta en rätt eller ett ägande på grund av att den aldrig hävdats. Mot bakgrund av att ingen av fastigheterna inom S nr 1 tidigare och inte heller gemensamt nu gjort eller gör gällande att de är andelsägare samt med hänsyn till omständigheten att förvaltningen och skötseln av S-torpet ostridigt alltid ombesörjts av ägarna inom S nr 2, är deras exklusiva ägande väl hävdad. Därtill kommer att den tvistiga egendomen genomgått ett laga skifte som S nr 1 inte varit delaktig i. Utifrån det samlade underlaget i målet ska S nr 1 inte heller ha någon del i S-torpet.

Oaktat beslutet i fastighetsbestämningen, har lantmäteriet gjort fel som mot bakgrund av beslutet i ägarfrågan ställt in den sökta fastighetsregleringen utan sammanträde. En bestämning av ägarförhållandena gör inte automatiskt att det saknas förutsättningar för att genomföra regleringen. Det medges att förrättningen inte kan genomföras i enlighet med den initiala ansökan, men bland annat eftersom bestämningen görs som officialinitiativ, måste sökandena rimligtvis ges möjlighet att justera yrkandet i ansökan utifrån de nya förutsättningarna. Om ägarna till fastigheterna inom S nr 1 exempelvis hade varit välvilligt inställda till att involveras i regleringen som andelsägare till s:1, hade den också kunnat genomföras efter ett tilläggsyrkande om det. Det gavs emellertid inget tillfälle till att utforska den möjligheten och därför ska ärendet, mot den bakgrunden och för det fall en ändring av beslutet i enlighet med deras förstahandsyrkande inte sker, upphävas och återförvisas i den delen.

ASA, TA, TOAX, MS och MISV (fastigheterna D-F) har som bevisning åberopat PM från TOAX om S-torp med utredning av ägarförhållandena samt utlåtande av Lantmäterikonsult HR.

KGC och DN (ägare till fastigheten B) har hänvisat till vad de anfört vid lantmäteriet och tillagt bl.a. följande.

Klagandena vill uppenbarligen inte acceptera att då S nr 1 och nr 2 är ett skifteslag där all till dessa hemman hörande tillydenheter i form av markområden ingått i det år 1846 fastställda laga skiftet, akt 13-FÄR-33, varför detta laga skifte är det grunddokument som all tolkning har att utgå ifrån. Vid bedömning vad som är enskild respektive samfällad mark skall/måste man utgå ifrån lagaskiftet då all fastighetsbildning som skett dessförinnan såsom storskifte av utmarksskifteslaget fastställt år 1801 helt saknar betydelse då vad som där tilldelats S nr 1 och nr 2 helt ingått i lagaskiftesdelningen och i laga skiftet utdelats till dessa.

S-torpets område ingår i den delningsmassa som varit föremål för laga skiftet av skifteslaget S nr 1 och nr 2, akt 13-FÄR-33, där all till skifteslaget hörande mark ingått i laga skiftet. I laga skiftet år 1846, akt 13 FÄR-33, har S-torpet avsatts som samfällt då dess markområde inte tilldelats någon enskild fastighet. Detta framgår klart av Delningsbeskrivningen. Den fråga som återstår här är därför om S-torpet Ss:1 hör till hela skifteslaget, S nr 1 och nr 2, eller endast tillhör S nr 2.

Klagandena hävdar att hävdeförteckningen i akten visar att S-torpet är en del av S nr 2:s ägor på grund av sin placering i hävdeförteckningen. Det är dock inte hävdeförteckningen som bestämmer om ett område har avsatts som samfällt för skifteslaget utan det är Delningsbeskrivningen. I Delningsbeskrivningen har S-torpet avsatts som samfällt. I Delningsbeskrivningen har inte angetts att S-torpet enbart skulle tillhöra S nr 2. Till detta kommer att i sammandrag hävde förteckning har inte redovisats att S-torpet tillhör någon/några enskilda fastigheter i skifteslaget.

Vad avser påstått stöd från förlikning i akt 13-FÄR-45 kan konstateras att gjord förening inte är en rågångsbestämning utan ett ensidigt "sämjeägotbytte" där delägarna i Yttrebo skifteslag tilldelades, efter medgivande från delägarna i S nr 2, ett mindre område av S-torpet. Detta för att få en tvist med Yttrebo bilagd

trots att alla var medvetna om att detta stred mot den gränsdragning som skett vid storskiftet av utmarksskifteslaget vilket klart framgår av träffad överenskommelse, aktbilaga B akt 13-FÄR-45, och akt 13-FÄR-33 § 4. Att Lantmätaren godtagit att endast närvarande delägare i S nr 2 underskrivit överenskommelsen och inte krävt att även frånvarande ägare till S nr 1 skulle underteckna denna är inget bevis för att S-torpet endast tillhör S nr 2. Av äldre (6:2) och yngre (§ 54) skiftesstadgan framgår att en förrättningsman kunde lägga en skriftlig förering till grund för sina beslut även om inte alla skiftesdelägare var närvarande vid undertecknandet om alla närvarande delägare var eniga om beslutet och undertecknat detta samt att detta ”vidimerats av godemännen”.

Det förhållandet att man som ett förtydligande i delningsbeskrivningen anger att S nr 1 i sin lott fått del av gamla soldattomten har säkerligen att göra med att enligt överenskommelse mellan skiftesdelägarna skulle S nr 2 få det gamla samfällda S-torpet mot att man flyttade S-torpet till en annan del av sitt till-delade område. Att man antecknat att S nr 1 fått del av Gamla S-torpet kan endast tolkas att även S nr 1 avstått från ett område som man annars skulle ha fått mot att man tilldelades en bit av gamla S-torpet.

Regler om vilken delningsgrund, mantal eller innehav, som ska användas vid laga skifte beror främst på i vilket län som skifteslaget ligger. Frågan om delningsgrund vid skifte har belysts av GT i en utredning: Historisk Utveckling av Den Svenska Skifteslagstiftningen med särskilt avseende å frågan Delningsgrund Vid Skifte. Här konstateras att för Jönköpings län Westbo härad Färgaryd socken, till vilket Sävsebo förut hörde, anges på sidan 192 att för här berörd del av Jönköpings län var den allmänna delningsgrunden "innehavet". Detta innebär att delningsgrunden i laga skiftet enligt praxis inte i sig hade något med storskiftet av utmarken att göra även om § 6 antyder detta. Däremot så hade det haft betydelse om man tidigare storskiftat inägorna.

Klagandena har åberopat att S-torpet på upphittad storskifteskarta har antecknats som Stora S vilket skulle innebära att S-torpet endast hör till

S nr 2. En benämning på ett område på en storskifteskarta såsom här åbero-pas har dock inte i sig något bevisvärde. Speciellt som åberopad storskifteskarta med akt saknas i Lantmäteriets arkiv varför det inte går att fastställa äktheten.

Då laga skifte övergått S-bo skifteslag där all till S-bo hörande mark ingått är det ett områdes redovisning i delningsbeskrivningen i laga skifteshandlingarna som ensamt bestämmer om S-torpet hör till hela skifteslaget, S nr 1 och nr 2 eller enbart till S nr 2. Påpekas kan att överskriften på "storskifteskartan" anger att området kallas Stora S Skogelag trots att skogelaget är gemensamt för Stora och Lilla S, Kalvhult, Yttrebo, Grislabo och Bäckhult.

Klagandena anger att begreppet urminnes hävd kan åberopas som stöd för att S nr 2 ensam är ägare till S-torpet. Reglerna om urminnes hävd är inte tillämpliga vad avser äganderätt inom skifteslag. Detta framgår av 15:2 äldre jorda-balken. Vidare hänvisas till akademisk avhandling av JEA: Det processuella förfarandet vid ägotvist, studier över Jordabalkens 14 och 15 kapitel, sidan 188 där det står att "om by varit föremål för storskifte, enskifte eller laga skifte finns ej heller principiellt något utrymme för urminnes hävd inom byn". Ovanstående innebär att reglerna om urminnes hävd inte är tillämpliga i detta fall.

Sammanfattningsvis kan inte utläsas annat än att Ss:1 är samfällt för hela skifteslaget. Det vill säga såsom Lantmäteriet beslutat samfällt för både S nr 1 och nr 2.

Alla klagande är ägare av jordbruksfastigheter och torde vara momspliktiga. De är därför inte berättigade till ersättning för moms. Samma sak gäller för svarandeparterna. Vad gäller klagandenas rättegångskostnader vitsorda ett belopp av 53 750 kr exkl. moms, vara 37 000 kr för ombud och 16 750 kr för anlita sakkunnig.

ASA, TA, TOAX, MS och MISV har mot satt sig att deras andrahandsyrkande ska avvisas såsom för sent framställt samt tillagt följande. Deras i överklagandet framställda förbehåll att komplettera sin talan omfattar ett slutligt framställande av yrkandena. Under

alla förhållanden är fråga om en tillåten justering av käromålet. Även KGC har gett uttryck för att upplösa samfälligheten, varför det borde vara av intresse även för honom att ärendet oavsett utgång återförvisas. De redovisar samt-liga moms.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har med stöd av 16 kap. 8 § fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL, avgjort målet utan sammanträde.

Prövningsram

I målet är främst fråga om att genom fastighetsbestämning enligt 14 kap. 1 § 1 st 1 p pröva vilka fastigheter som har del i Ss:1, ”S-torpet”. Till bedömning föreligger även frågan om eventuell återförvisning till Lantmäteriet för handläggning av ansökt fastighetsbildningsåtgärd.

Utredningar

Lantmäteriet har tidigare utrett delaktigheten i Ss:1. Vid utredning år 2000 bedömdes att fastigheterna G-K och D-F hade del i Ss:1. Utredningen reviderades år 2014 med ny bedömning att ”det inte med säkerhet att säga att S nr 1 har andel i Ss:1”. Utredningarna medförde att det i fastighetsregistret idag finns antecknat dels att enbart D-F har del i Ss:1, dels ”Deläggande fastigheter inte är fullständigt utrett”.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Storskiftet

I målet har framkommit uppgifter om storskifte av Stora Säfsebo skogelag år 1799 som fastställdes vid Wästbo Härad den 6 maj 1801år. Storskiftet finns inte registrerat i Lantmäteriets arkiv och några registrerade handlingar är inte heller tillgängliga. Storskiftes omnämns dock i laga skiftet år 1845 bl.a. vid fastställande av villkoren för laga skiftet i § 6 hänvisas även till storskiftet. Av vad som framkommer av kopior på de storskifteshandlingar som klagandena anger sig ha hittat var då befintligt s-torp under Stora Säfsebos ägor.

Med bakgrund av att åberopade storskifteshandlingar inte är registrerade föreligger emellertid vissa oklarheter vad gäller storskiftet och vad som därvid har avsatts som samfällt. Vid det senare laga skiftet har inte sakförhållandena kring S-torpet vid storskiftet omnämnts och inte heller upptagits som fortsatt samfällt för delägare i Stora Säfsebo. Med anledning av det anförda kan vad som anförts angående storskiftet endast tillmätas begränsad betydelse i frågan om S-torpets tillhörighet.

Laga skiftet, akt 13-FÄR-33

S-torpet (Ss:1) finns redovisat under Stora S i hävdeförteckningen, litt. 455-482. Samma sak gäller för området som det senare under skiftet be-stämde att S-torpet skulle förläggas till, torpet Skottarp, litt. 574-580. Hävde förteckningen har legat till grund för den delning som skedde vid laga skiftet och tyder på att S-torpet före skiftet sannolikt utgjorde del av Stora S (S nr 2). I samma riktning talar att vissa ägoslag på skifteskartan har färgats med gult resp. orange utifrån ägandet före skiftet. Det område som utgjorde S-torpet för lagaskifte är markerat med orange (Stora S) och även så tillskiftat läge vid Skottarp.

I Skiftesprotokollet har under § 6 beslutats bl.a. följande villkor för skiftet. ”*som utmarken förut emellan gårdarna bliwit del i Storskifte som vunnit behörig fastställelse så kommer nu det vid mätningen observerade Innehafvet att gälla för begge hemmanen, såväl in- som afrösningsjorden men emellan åboarne i Storegården kommer hemmantal att tjena som grund*”. Vidare ”*Lillegården (dvs. Lilla S eller S nr 1, domstolens anmärkning) bibehåller Norra läget såväl in- som afrösningsjord i ett skifte efter projekterade linien*”.

I § 7 och § 12 redovisas att allmänna byvägar respektive kvarnfall är samfällda samt att det föreligger samfällad rätt i fiskevattnet.

Under § 8 redovisas bakgrunden till flytten av S-torpet, nämligen att få till en bättre lottläggning inom Stora S. Vidare redovisas att en besiktning företagits

med delägare i Stora S samt representanter för Kronan och regementet liksom beslut om flyttning av soldatorpet från dåvarande läge inom Stora S till nytt läge, torplägenheten Skottarp, inom Stora S. Noteras kan att det endast var de tre delägarna i Stora S som undertecknade protokollet för § 8.

I delningsbeskrivningen redovisas S-torpet sist efter Stora S med de ägo-figurer som har tillskiftats S-torpet och i sammanställning av skiftet redovisas S-torpet för sig och därefter impediment såsom vägar, vatten.

När det råder tveksamhet om ett område är avsatt som samfällt vid laga skifte är det viktigt att uppmärksamma när skiftet genomfördes och vilka anvisningar som fanns vid upprättande av skifteshandlingarna. I förevarande fall upprättades laga skiftet år 1845 och enligt 1827 års formulär, som då gällde, skulle samfällighet inte redovisas i delningsbeskrivningen, men sist i sammandraget. Det var först vid 1851 års formulär som kravet ställdes på redovisning av ”allmänna platser för delägarnas i skifteslagets gemensamma behov” i delningsbeskrivningen (se Lantmäteriets rapport dnr 401-2001/1393).

Vad som har avsatts som samfällt och delaktighet får utrönas i

- protokoll med eventuell förening om samfälld mark
- delningsbeskrivning
- karta
- markhävd.

För full visshet bör samfällighet med dess delaktighet redovisas i protokoll med förening, delningsbeskrivning och karta. Det förekommer emellertid fall där uppgifter enbart vissa av de angivna handlingarna har ansetts ge tillräckligt stöd för att området ska anses vara avsatt som samfällt.

För att bedöma om S-torpet är samfällt för hela skifteslaget eller enbart Stora S får en bedömning ske enligt ovan. Som anförts ovan fanns det vid laga skifte år 1845 inte krav på en tydlig redovisning av allmänna platser. Avsaknaden

av en tydligare redovisning av samfälligheter, t.ex. delaktigheten i S-torpet, är därför inte förvånande. Av storskiftet år 1801 och redovisning av hävden vid laga skiftet framgår emellertid att S-torpet var under Stora S:s ägor. Det förelåg således markhävd, vilket tydliggörs på laga skifteskartan där Stora S:s färgsättning för inägor, orange, även omfattar S-torpet i skiftat läge.

För det fall det hade avsatts samfällt område för hela skifteslaget, Lilla och Stora S, borde detta ha omnämnts i skiftesprotokollet, § 7 och § 12. S-torpet finns emellertid inte omnämnt i protokollet med övrig samfälld mark. S-torpet finns endast omnämnt vad gäller flyttning av torpet inom Stora S:s ägor i § 8. I sammanfattning av delningsbeskrivning redovisas S-torpet för sig skilt från övrig samfälld mark.

Enligt skiftesstadgan av år 1827, 12 kap. 5 § var det möjligt att ett hemman inom skifteslaget kunde ha kvar rätten till särskild lägenhet inom hemmanet. Det framstår sammantaget som sannolikt att S-torpet, som enligt hävdeförteckningen var tillhörigt Stora S, med stöd av ovan nämnda paragraf var kvar i Stora S:s ägor och inte ingick i hela skifteslaget. En sådan tolkning stöds även av vad som har anförts ovan rörande §8 i skiftesprotokollet.

Vidare framkommer inte heller i vare sig protokoll, delningsbeskrivning, karta eller markhävd att Lilla S skulle ha del i S-torpet. Det enda som talar för att Lilla S skulle ha del i S-torpet är att Lilla S ingår i skifteslaget med Stora S och att S-torpet otvivelaktigt är samfällt.

Det föreligger även andra omständigheter som stödjer att endast Stora S är delaktiga i S-torpet, nämligen att endast ägare av Stora S undertecknat överenskommelsen om rågångsutstakning och om sämjeägoutbyte vid ett angränsande laga skifte (skifte för Yttrebo by, akt 13-FÄR-45), samt att jordeboken från 1877 visar Stora S som stamrotel med s-torp och Lilla S som stödrotel till grannbyn Yttrebo.

Sammanfattande bedömning

Föreliggande omständigheter ger vid handen att S-torpet före det laga skiftet var avsatt för Stora S. Varken protokoll eller delningsbeskrivning i laga skiftet utvisar någon ändring av delaktigheten gällande S-torpet. För att endast Stora S har del i S-torpet talar även markhävden, vilken styrks av hävdeför-teckningen, redovisningen på skifteskartan med olika färger samt skiftesprotokollet, § 8, där endast ägare av Stora S är delaktiga och enas om flytten av S-torpet till ett nytt område, fortsatt inom Stora S. Det fanns vid laga skifte år 1845 inte något krav på särredovisning av samfällda områden och dess delaktighet. Bristen på en tydlig redovisning av delaktigheten i S-torpet tyder även den på att delaktigheten var ostridigt.

Mark- och miljödomstolen finner således att endast fastigheterna D, E och F har del i Ss:1. Klagandenas förstahandsyrkande ska vid sådana förhållanden bifallas. Fastigheternas andelar i Ss:1 bestäms efter delningsgrunden vid laga skiftet, fastställda mantal, dvs D till 9/32 mtl (37,5 %), E till 9/32 mtl (37,5 %), D till 3/16 mtl (25 %).

Fastighetsreglering

Lantmäteriet har ställt in ansökt fastighetsreglering på grund av att ingiven överenskommelse om fastighetsreglering inte längre är giltig. Med gällande utgång i fastighetsbestämmingsdelen är överenskommelsen fortsatt giltig och förrättningen ska återförvisas till Lantmäteriet för fortsatt handläggning av fastighetsregleringen.

Rättegångskostnader

Enligt 16 kap. 14 § första stycket FBL får mark- och miljödomstolen, efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna, besluta att sakägare som förlorar målet ska ersätta annan sakägare dennes rättegångskostnad. Av 16 kap. 14 § FBL följer vidare att i övrigt ska 18 kap. rättegångsbalken ska tillämpas ifråga om rättegångskostnaderna. Bestämmelsen innebär i korthet att om vissa parter står i klart motsatsförhållande till varandra i domstolen, bör kostnadsansvaret som regel fördelas enligt 18 kap. RB.

Mark- och miljödomstolen anser att TOAX, MS, MISV, TA och Ann-Sofie Andersson å ena sidan och KGC och DN å andra sidan har stått i klart motsatsförhållande till varandra.

Vid sådana förhållanden ska KGC och DN förpliktas att solidariskt ersätta rättegångskostnaderna för TOAX, MS, MISV, TA och Ann-Sofie Andersson. Anledning saknas sätta ned yrkad ersättning. Parterna är ense om att ersättning för moms inte ska utgå.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)
Överklagande senast den 2 januari 2019

Göran Stenman

Göran Carlsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Göran Stenman, ordförande, och tekniska rådet Göran Carlsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Sandra Persson.